

Міністерство освіти і науки України
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

ПОДАТКОВА ПОЛІТИКА

Методичні рекомендації до проведення
практичних занять з навчальної дисципліни для здобувачів вищої освіти
другого (магістерського) рівня галузі знань Д «Бізнес, адміністрування
та право» за спеціальністю Д2 «Фінанси, банківська справа, страхування
та фондовий ринок»

Електронний ресурс

Рецензенти:

Ю. С. Худолій – кандидат економічних наук, доцент закладу вищої освіти кафедри фінансів, банківського бізнесу та оподаткування НУ «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»;

Л. В. Тєшева– професор, доктор економічних наук, професор закладу вищої освіти кафедри економіки та менеджменту Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна.

*Затверджено до розміщення в мережі Інтернет рішенням Науково-методичної ради
Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна
(протокол № 10 від 21 травня 2025 року)*

Податкова політика : методичні рекомендації до проведення практичних занять з навчальної дисципліни для здобувачів вищої освіти другого (магістерського) рівня галузі знань D «Бізнес, адміністрування та право» за спеціальністю D2 «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок» [Електронний ресурс] / уклад. Т. В. Стеценко. – Харків : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2025. – (PDF 31 с.)

Методичні рекомендації складено для здобувачів вищої освіти спеціальності D2 «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок» другого (магістерського) рівня вищої освіти. У методичних рекомендаціях подано навчальні, методичні та довідкові матеріали, необхідні для практичної підготовки, визначено зміст завдань, вимоги щодо оформлення та оцінювання.

Методичні рекомендації можуть бути застосовані у навчальному процесі при викладанні дисциплін, тематика яких пов'язана з питаннями ефективності функціонування податкової системи, обґрунтуванням прийняття управлінських рішень при реалізації податкової політики.

УДК 336.22.021(072)

© Харківський національний університет
імені В. Н. Каразіна, 2025

© Стеценко Т. В., уклад., 2025

ЗМІСТ

ЗМІСТ	3
ВСТУП.....	4
Практичне заняття № 1	6
Практичне заняття № 2	9
Практичне заняття № 3	12
Практичне заняття № 4	15
Практичне заняття № 5	18
Практичне заняття № 6	21
Практичне заняття № 7	23
РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА	24
ДОДАТКИ	26

ВСТУП

Методичні рекомендації складено на основі освітньо-професійної програми «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок» за спеціальністю D2 «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок». Відповідно до навчальної програми, метою викладання навчальної дисципліни «Податкова політика» є формування знань про особливості реалізації податкової політики, як інструменту регулювання економічних відносин в країні та світі, та взаємозв'язок податкової політики та соціально-економічних процесів у суспільстві.

Навчальна дисципліна «Податкова політика» передбачає формування у здобувачів вищої освіти комплексу практичних навичок:

- опанування різними методиками оцінки ефективності податкової системи та заходів податкової політики;
- орієнтування у вітчизняному та міжнародному податковому законодавстві;
- встановлення взаємозв'язків між податковою політикою, економічними процесами та соціальними наслідками;
- вміння пропонувати шляхи вдосконалення податкової політики на основі аналізу попередніх реформ;
- критичного мислення щодо реалізації заходів податкової політики.

Згідно вимог освітньо-професійної програми студенти повинні досягти наступних результатів навчання:

Інтегральна компетентність. Здатність розв'язувати складні задачі і проблеми у професійній діяльності або у процесі навчання у сфері фінансів, банківської справи, страхування та фондового ринку, що передбачає проведення досліджень та/або здійснення інновацій та характеризується невизначеністю умов і вимог.

Загальні компетентності:

ЗК4. Вміння виявляти, ставити та вирішувати проблеми.

Спеціальні (фахові предметні) компетентності:

СК4. Здатність оцінювати дієвість наукового, аналітичного і методичного інструментарію для обґрунтування управлінських рішень у сфері фінансів, банківської справи, страхування та фондового ринку.

СК6. Здатність застосовувати міждисциплінарні підходи при розв'язанні складних задач і проблем у сфері фінансів, банківської справи, страхування та фондового ринку.

Програмні результати навчання:

ПР1. Використовувати фундаментальні закономірності розвитку фінансів, банківської справи та страхування у поєднанні з дослідницькими і управлінськими інструментами для здійснення професійної та наукової діяльності.

ПР2. Знати на рівні новітніх досягнень основні концепції і методології наукового пізнання у сфері фінансів, банківської справи та страхування.

ПР12. Обґрунтувати вибір варіантів управлінських рішень у сфері фінансів, банківської справи та страхування та оцінювати їх ефективність з

урахуванням цілей, наявних обмежень, законодавчих та етичних аспектів.

Структурно методичні рекомендації сформовані за принципом розкриття змісту практичних занять. Кожне практичне заняття має наступні елементи: завдання, інформаційне забезпечення, критерії оцінювання, методичні рекомендації щодо виконання.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 1

з навчальної дисципліни «Податкова політика»
«Податкові реформи в Україні»

Завдання. Необхідно охарактеризувати особливості реалізації всіх податкових реформ в Україні та на підставі отриманих даних заповнити табл. 1.

Інформаційне забезпечення. Для заповнення табл. 1 скористайтеся наступними інформаційними джерелами:

1. Державна податкова служба України : веб-сайт. URL: <https://www.tax.gov.ua>.

2. Наукова періодика України – простий пошук. Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського : веб-сайт. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=F&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&S21CNR=20&Z21ID=.

Форма виконання. Виконане завдання надається у вигляді файла Word або Excel.

Кількість балів: до 8 балів.

7-8 балів – всі реформи прописані по елементах вірно, вірно встановлені види реформ згідно класифікації. Можуть бути незначні, несуттєві помилки у визначених елементах.

5-6 балів – всі реформи правильно визначені, існують помилки по окремих елементах, вірно чи з незначними помилками встановлені види реформ згідно класифікації.

3-4 балів – не всі реформи правильно визначені, існують помилки по окремих елементах, існують суттєві помилки при визначенні виду реформ згідно класифікації.

1-2 бали – зроблена спроба ідентифікації податкових реформ, при визначенні окремих елементів та видів реформ здобувач вищої освіти допускає суттєві помилки.

Умови зменшення балів:

- недодержання термінів здачі роботи – 2 бали;
- відсутність етапу реформування – 2 бали за кожен;
- відсутність інформації щодо окремих елементів реформи – до 3 балів;
- помилкові дані щодо окремих елементів реформи – до 3 балів.

Таблиця 1

Особливості реалізації податкових реформ в Україні за період 1991-2025 рр.

№ з/п	Дата початку реалізації реформи	Вид реформи	Мета проведення реформи	Правові та організаційно-розпорядчі методи	Інструменти реалізації податкової реформи	Склад податків і зборів. Ставки за основними податками.
		необхідно охарактеризувати реформу за трьома ознаками: 1) за змістом – системна чи структурна; 2) по цілям проведення – багатоцільова чи обмежено цільова; 3) за тривалістю проведення: коротко-, середньо- чи довгострокова		необхідно зазначити назви та дати прийняття нормативно-правових документів, якими регламентувалось проведення самої реформи, а також закріплювалися основні зміни у податковій системі	необхідно зазначити, які саме інструменти використовувались, а саме: зміна складу податків та зборів; зміна елементів податку; застосування спеціальних режимів; зміна системи адміністрування	необхідно вказати, які податки та збори функціонували у даний період. Необхідно зазначити ставки за основними податками, якщо вони вже були введені: податок на прибуток підприємств, податок на доходи фізичних осіб; ПДВ

Методичні рекомендації

• **За змістом** податкові реформи поділяються на системні та структурні.

Системна податкова реформа передбачає реалізацію кардинальних перетворень самої податкової системи, концептуальних і методологічних прийомів її побудови. У результаті такої реформи, як правило, докорінно змінюється: перелік податків, податкове навантаження, співвідношення прямого і непрямого оподаткування, принципи побудови податкової системи і т.д.

Структурна податкова реформа характеризується кардинальними перетвореннями окремих структурних елементів податкової системи. У результаті такого роду реформи досягається перебудова податкового механізму, податкового адміністрування, систем податкового обліку на підприємствах, в рамках існуючого переліку податків кардинально змінюється структура

віднесення до державних та місцевих податків, принциповим чином змінюються елементи податків (бази, ставки, пільги) і т.п. Якщо говорити образно, то результатом структурної реформи повинна стати нова архітектура функціональних елементів податкової системи, а результатом системної реформи – нова архітектура її побудови в цілому.

- **По цілям проведення** податкові реформи діляться на багатоцільові і обмежено цільові.

Проведення **багатоцільовий податкової реформи** покликане забезпечувати досягнення певної сукупності взаємопов'язаних цільових установок по зміні основних параметрів функціонування податкової системи. Результатом такої реформи стає зміна характеру прояву основних функцій податків в народногосподарському комплексі країни у відповідності з цілями податкової політики, обраними пріоритетними.

При проведенні **обмежено (одно-) цільової реформи** забезпечується досягнення найбільш актуальною цільової установки по зміні окремих параметрів функціонування податкової системи. Результатом такої реформи стає зміна характеру появи основних функцій податків, як правило, стимулюючого характеру, щодо окремих галузей народного господарства, територій, форм власності, форм підприємництва, виробництва окремих видів продукції і т.д.

- Класифікація податкових реформ **за тривалістю проведення**: коротко-, середньо- і довгострокові.

Короткострокова реформа характеризується незначним часовим періодом реалізації, як правило, близько трьох років. У такий короткий період неможливо здійснити масштабні перетворення, але в нього цілком укладається реалізація обмежено цільових реформ. Наприклад, можна знизити податкові ставки і досягти мети – зниження податкового навантаження.

Середньострокова реформа, маючи більш тривалий період, як правило, до восьми років, дозволяє провести більш суттєві структурні перетворення.

Довгострокова реформа, характеризується значним періодом реалізації, як правило, понад вісім років; вона дозволяє здійснити системні перетворення. Настільки значна розтягнутість податкових перетворень в часі обумовлюється, по-перше, вкрай обережним реформаторським підходом більшості урядів до настільки болючою для всіх теми, як податки; по-друге, внутрішньою логікою реформ, послідовно проходять кілька етапів.

Інструментами реалізації податкової реформи можуть бути:

- склад податків та зборів;
- елементи податків. До основних елементів реалізації податкової реформи можна віднести зміну об'єкта оподаткування, ставки податків та складу і обсягів податкових пільг. До допоміжних – зміна суб'єктів оподаткування, бази оподаткування, строків і порядку розрахунку та сплати податків;
- спеціальні режими оподаткування;
- зміна системи адміністрування.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 2

з дисципліни «Податкова політика»
«Оцінка податкового навантаження в Україні»

Завдання. Необхідно розрахувати базові показники оцінки ефективності податкової політики та на підставі їх розрахунку оцінити рівень ефективності податкової політики України. Показники для розрахунку:

1. Податкове навантаження (1 спосіб розрахунку) за 2011-2024 рр.
2. Податкове навантаження (2 спосіб розрахунку) за 2014-2024 рр.
3. Розрахуйте співвідношення прямих і непрямих податків в Україні у 2011-2024 рр.
4. Розрахувати ефективну ставку податку на прибуток, ПДФО, ПДВ в Україні у 2011-2024 рр. та визначити коефіцієнт продуктивності податку.

Інформаційне забезпечення. Для розрахунків скористайтеся статистичною інформацією з наступних офіційних сайтів:

1. Надходження коштів єдиного внеску. Державна податкова служба України : веб-сайт. <https://www.tax.gov.ua> (Вкладка «Діяльність», Показники роботи, Надходження податків і зборів (обов'язкових платежів), Надходження коштів єдиного внеску).
2. Міністерство фінансів України : веб-сайт. URL: <https://mof.gov.ua/uk>.
3. Державна служба статистики України : веб-сайт. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.
4. Державний веб-портал бюджету для громадян : веб-сайт. URL: <https://openbudget.gov.ua/>.

Форма виконання. Розрахунки та висновки за розрахунками надаються у вигляді файла Excel. Текстові матеріали (висновки) щодо оцінки рівня ефективності податкової політики України за результатами розрахунків показників можна також надати у вигляді окремого файла Word.

Кількість балів: до 10 балів.

9-10 балів – розрахунки проведені правильно, наведені обґрунтовані висновки. Можуть бути незначні, несуттєві помилки у розрахунках або у висновках.

6-8 балів – розрахунки проведені правильно, наведені висновки. Можуть бути незначні помилки у розрахунках. Висновки мають частково декларативний характер без достатньої аргументації.

3-5 балів – розрахунки проведені правильно або частково правильно, наявні спроби зробити висновки.

1-2 бали – зроблена спроба провести розрахунки, зроблена спроба надати відповідь на питання.

Умови зменшення балів:

- недодержання термінів здачі роботи – 2 бали;
- відсутність одного з розрахунків – 2 бали за кожен;
- відсутність висновків – до 3 балів;

- помилкові дані в розрахунках – до 5 балів.

Методичні рекомендації

При визначенні податкового навантаження на макрорівні за методом податкових коефіцієнтів використовуються такі варіанти його розрахунку:

1) враховується частина ВВП, що перерозподіляється лише через податкові надходження Зведеного бюджету.

Податкове навантаження на рівні держави (ПН) розраховується за такою формулою:

$$\text{ПН} = \text{ФПН} * 100 \% / \text{ВВП}, \quad (1)$$

де ФПН – фактичні податкові надходження;
ВВП – валовий внутрішній продукт;

2) враховується частина ВВП, що перерозподіляється не лише через податкові надходження Зведеного бюджету, а й за рахунок внесків до позабюджетних фондів. Тобто, податкове навантаження на рівні держави слід розраховувати за такою формулою:

$$\text{ПН} = (\text{ФПН} + \text{ВПФ}) * 100 \% / \text{ВВП}, \quad (2)$$

де ВПФ – внески до позабюджетних фондів.

Ефективна ставка податку на прибуток (ЕСпп) визначається за формулою:

$$\text{ЕСпп} = \text{ПП} * 100 \% / \text{ФР}, \quad (3)$$

де ПП – загальна сума сплаченого податку на прибуток;
ФР – фінансовий результат підприємств, що отримали прибуток у звітному році.

Ефективна ставка податку на додану вартість (ЕСпдв) розраховується за формулою:

$$\text{ЕСпдв} = \text{ПДВ} * 100 \% / \text{КСВ}, \quad (4)$$

де ПДВ – загальна сума сплаченого податку на додану вартість;
КСВ – сума кінцевих споживчих витрат.

Ефективна ставка податку на доходи фізичних осіб (ЕСпдфо) розраховується за формулою:

$$\text{ЕСпдфо} = \text{ПДФО} * 100 \% / \text{ОДФО}, \quad (5)$$

де ПДФО – загальна сума сплаченого податку на доходи фізичних осіб;
ОДФО – сума оподатковуваних доходів фізичних осіб.

Коефіцієнт продуктивності податку розраховується за формулою:

$$K_{\text{прод}} = EC / BC, \quad (6)$$

де EC – ефективна ставка конкретного податку;

BC – основна, базова ставка по конкретному податку.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 3

з дисципліни «Податкова політика»

«Оцінка динамічності та еластичності податкових надходжень в Україні»

Завдання. Необхідно розрахувати базові показники оцінки ефективності податкової політики та на підставі їх розрахунку оцінити рівень ефективності податкової політики України. Показники для розрахунку:

1. Розрахувати коефіцієнт динамічності податкових надходжень до Зведеного бюджету України у 2011-2024 рр.
2. Розрахуйте коефіцієнт еластичності для ПДВ у 2011-2024 рр.
3. Розрахуйте коефіцієнти еластичності та динамічності для ПДФО та податку на прибуток підприємств у 2011-2024 рр.
4. Запропонуйте підхід до нівелювання ефекту дискреційних змін у податковій системі для розрахунку коефіцієнту еластичності.

Інформаційне забезпечення. Для розрахунків скористайтеся статистичною інформацією з наступних офіційних сайтів:

1. Державний веб-портал бюджету для громадян : веб-сайт. URL: <https://openbudget.gov.ua/>.
2. Надходження коштів єдиного внеску. Державна податкова служба України : веб-сайт. <https://www.tax.gov.ua> (Вкладка «Діяльність», Показники роботи, Надходження податків і зборів (обов'язкових платежів), Надходження коштів єдиного внеску).
3. Державна служба статистики України : веб-сайт. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.

Форма виконання. Розрахунки надаються у вигляді файла Excel. Текстові матеріали щодо оцінки рівня ефективності податкової політики України за результатами розрахунків показників та пропозиції щодо підходу до нівелювання ефекту дискреційних змін у податковій системі для розрахунку коефіцієнту еластичності надаються у вигляді файла Word.

Кількість балів: до 7 балів.

7 балів – розрахунки проведені правильно, наведені обґрунтовані висновки.

5-6 балів – розрахунки проведені правильно, наведені висновки. Можуть бути незначні помилки у розрахунках. Висновки мають частково декларативний характер без достатньої аргументації.

3-4 балів – розрахунки проведені правильно або частково правильно, наявні спроби зробити висновки.

1-2 бали – зроблена спроба провести розрахунки, зроблена спроба надати відповідь на питання.

Умови зменшення балів:

- недодержання термінів здачі роботи – 2 бали;
- відсутність одного з розрахунків – 2 бали за кожен;
- відсутність висновків – до 3 балів;

- не виконання п.4 – 2 бали;
- помилкові дані в розрахунках – до 5 балів.

Методичні рекомендації

Коефіцієнт еластичності податку за ВВП розраховується наступним чином:

$$e = \frac{\Delta T_a / T_a}{\Delta GDP / GDP}, \quad (1)$$

де e – коефіцієнт еластичності податку за ВВП;

ΔT_a – зміни в автоматних надходженнях від податку за незмінної податкової системи;

T_a – автоматичні надходження від податку за незмінної податкової системи;

$\Delta T_a / T_a$ – відносна зміна автоматичних надходжень від податку за незмінної податкової системи;

GDP – обсяг ВВП за певний період;

ΔGDP – зміни у ВВП за певний період;

$\Delta GDP / GDP$ – відносна зміна ВВП за певний період.

Зауважимо, що коефіцієнти еластичності розраховуються не тільки стосовно окремих видів податків (прикладом відносно високоеластичного податку є індивідуальний прибутковий податок), а й щодо податкових надходжень до бюджету в цілому.

Шкала виміру коефіцієнту еластичності:

Еластичність > 1: Податкова система є еластичною, тобто податкові надходження зростають швидше, ніж ВВП. Це може свідчити про прогресивну податкову систему.

Еластичність = 1: Податкова система є пропорційною, тобто податкові надходження змінюються в тій самій пропорції, що й ВВП.

Еластичність < 1: Податкова система є нееластичною, тобто податкові надходження зростають повільніше, ніж ВВП. Це може свідчити про регресивну податкову систему або про недостатню ефективність податкових механізмів.

Коефіцієнт еластичності може мати додатне та від'ємне значення: додатне значення свідчить про наявність прямої залежності, а від'ємне – оберненої залежності між досліджуваними показниками.

Коефіцієнт динамічності податку (d) визначається як відношення відносної зміни фактичних податкових надходжень, зібраних від певного виду податку, до відносної зміни ВВП як податкової бази за певний період:

$$d = \frac{\Delta T / T}{\Delta GDP / GDP}, \quad (2)$$

де d – коефіцієнт динамічності податку за ВВП;

ΔT – зміна фактичних податкових надходжень за певний період;

T – фактичні податкові надходження від податку за певний період;

$\Delta T/T$ – відносна зміна фактичних податкових надходжень за певний період;

GDP – обсяг ВВП за певний період;

ΔGDP – зміни у ВВП за певний період;

$\Delta GDP/GDP$ – відносна зміна ВВП за певний період.

Фактичні податкові надходження за певний часовий проміжок можуть змінюватися як через дискреційні коригування податкової системи, так і в результаті змін обсягів ВВП – основної податкової бази. Динамічність є ширшим показником, що відображає загальне зростання або зменшення податкових надходжень протягом визначеного періоду. У той час показник еластичності акцентує увагу виключно на автоматичних змінах у податкових надходженнях, виключаючи вплив дискреційних змін. Якщо зростання надходжень до бюджету відбулося завдяки внесеним змінам у податковій системі (наприклад, введення нових податків чи коригування ставок), коефіцієнт динамічності буде перевищувати коефіцієнт еластичності.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 4

з дисципліни «Податкова політика»
«Оцінка формування податкових надходжень бюджету»

Завдання. Необхідно методом ABC-XYZ-аналізу провести оцінку виконання податкових надходжень до Зведеного бюджету України.

Інформаційне забезпечення. Для розрахунків скористайтеся статистичною інформацією з наступних офіційних сайтів:

1. Звітність. Державна казначейська служба України : веб-сайт. URL: <https://www.treasury.gov.ua/ua>.

2. Державний веб-портал бюджету для громадян : веб-сайт. URL: <https://openbudget.gov.ua/>.

Форма виконання. Розрахунки надаються у вигляді файла Excel. Аналітична частина надається у вигляді файла Word.

Кількість балів: до 10 балів.

9-10 балів – розрахунки проведені правильно, наведені обґрунтовані висновки. Можуть бути незначні, несуттєві помилки у розрахунках або у висновках.

6-8 балів – розрахунки проведені правильно, наведені висновки. Можуть бути незначні помилки у розрахунках. Висновки мають частково декларативний характер без достатньої аргументації.

3-5 балів – розрахунки проведені правильно або частково правильно, наявні спроби зробити висновки.

1-2 бали – зроблена спроба провести розрахунки, зроблена спроба надати відповідь на питання.

Методичні рекомендації

Етапи виконання завдання:

1. Виокремити джерела формування податкових надходжень бюджету за принципом Парето шляхом проведення ABC-аналізу (табл. 1). За значенням накопиченої частки податковим надходженням присвоюють групу:

- група А: внесок до 80 % податкових надходжень;
- група В: внесок до податкових надходжень бюджету не перевищує 15 %;
- група С: внесок до податкових надходжень бюджету не перевищує 5 %.

2. Провести ранжування статей податкових надходжень бюджету за ступенем стабільності виконання та точністю планування та прогнозування відповідних показників на підставі XYZ-аналізу (табл. 2). Для цього необхідно розрахувати коефіцієнт варіації для рівня виконання статей податкових надходжень за період з 2015 р., тобто з моменту проведення останньої бюджетної реформи (відношення фактичних показників до планових). У розрахунках

коефіцієнту варіації замість середньої арифметичної величини застосуйте значення у 100 %, як бажаний рівень виконання всіх доходів місцевих бюджетів. Коефіцієнт варіації:

$$v = \frac{\sigma}{x} * 100$$

Відповідно до значень v можна статті податкових надходжень згрупувати наступним чином :

- до 10% – незначна варіація (група X);
- 10-25% – суттєва варіація (група Y);
- > 25% – значна варіація (група Z).

3. Побудувати матрицю ABC-XYZ-аналізу для податкових надходжень бюджету (табл. 3).

4. Узагальнено описати кожен групу (клітинку) у матриці ABC-XYZ-аналізу з точки зору, якими характеристиками володіють податки, що потрапили у дану групу.

5. Надати оцінку формування податкових надходжень бюджету на підставі результатів ABC-XYZ-аналізу.

Таблиця 1

Результати ABC-аналізу виконання податкових надходжень Зведеного бюджету України у 20__ р.

Показник	Виконано у 20__ р., млрд грн	Питома вага у податкових надходженнях бюджету, %	Накопичена частка, %	Група ABC
Податок 1	138,16	52,44	52,44	A
Податок 2	31,27	11,87	=52,44 + 11,87 = 64,31	A
Податок 3		8,0	=64,31 + 8,0 = 72,31	

Таблиця 2

Результати XYZ-аналізу виконання податкових надходжень Зведеного бюджету України у 20__ -20__ рр.

Показник	2015 рік, %	2016 рік, %	2017 рік, %, %	2023 рік, %	2024 рік, %	Коефіцієнт варіації, %	Група XYZ
Податок 1	112,86	108,50	104,97	101,85	105,6	102,5	4,07	X
Податок 2	113,01	110,22	103,93	101,24	114,2	112,3	4,26	X

**Результати ABC-XYZ-аналізу виконання податкових надходжень
Зведеного бюджету України**

Стаття податкових надходжень	X	Y	Z
A			
B			
C			

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 5

з дисципліни «Податкова політика»
«Діагностичний тест Віто Танзі»

Завдання. Використовуючи показники з діагностичного тесту Віто Танзі, необхідно оцінити ефективність податкової системи України. Всі показники необхідно розрахувати для 2011, 2015, 2018 та 2021-2022 років. Необхідно за результатами розрахунків зробити висновки.

Інформаційне забезпечення. Для розрахунків скористайтеся статистичною інформацією з наступних офіційних сайтів:

3. Звітність. Державна казначейська служба України : веб-сайт. URL: <https://www.treasury.gov.ua/ua>.

4. Державна податкова служба України : веб-сайт. URL: <https://www.tax.gov.ua>.

5. Державний веб-портал бюджету для громадян : веб-сайт. URL: <https://openbudget.gov.ua/>.

Форма виконання. Виконане завдання надається у вигляді файла Word або Excel.

Кількість балів: до 10 балів.

9-10 балів – розрахунки проведені правильно, наведені обґрунтовані висновки. Можуть бути незначні, несуттєві помилки у розрахунках або у висновках.

6-8 балів – розрахунки проведені правильно, наведені висновки. Можуть бути незначні помилки у розрахунках. Висновки мають частково декларативний характер без достатньої аргументації.

3-5 балів – розрахунки проведені правильно або частково правильно, наявні спроби зробити висновки.

1-2 бали – зроблена спроба провести розрахунки, зроблена спроба надати відповідь на питання.

Методичні рекомендації

1. Індекс концентрації показує, за рахунок яких основних податків формується переважно дохідна частина бюджету. Цей показник дає відповідь на таке запитання: чи надходить значна частина сукупних доходів за рахунок невеликої кількості податків за певних податкових ставок.

Індекс концентрації Гервіндаля:

$$H = \sum_{i=1}^N s_i^2$$

де s_i – питома вага податку у податкових надходженнях бюджету;

N – кількість усіх податків, що надходять до конкретного бюджету.

Ступінь концентрованості податкових надходжень:

- індекс має значення нижче 0,1 (або 1000) – незначна концентрація податкових надходжень,
- індекс має значення від 0,1 до 0,18 (або від 1000 до 1800) – середня концентрація податкових надходжень,
- індекс має значення вище 0,18 (або 1800) – висока концентрація податкових надходжень.

2. Індекс дисперсії відображає кількість податків з низькими обсягами надходжень, які створюють лише незручності. Він дає змогу з'ясувати наявність чи відсутність таких податків.

$$\sigma^2 = \sum_{i=1}^n p_i (x_i - \bar{x})^2,$$

$$\text{Індекс дисперсії} = \frac{\sigma}{\bar{x}} * 100\%$$

де p – частка податку у податкових надходження бюджету (коефіцієнт);

x – фактичні надходження податку, грн;

\bar{x} – середнє значення для всіх фактичних надходжень податків.

3. Індекс ерозії відображає рівень збігу фактичних баз оподаткування з потенційними. Розраховується, як відношення фактичних податкових надходжень до потенційних податкових надходжень (планові податкові надходження + втрати бюджету від ухилення від сплати податків див. табл. 8 с. 43 файл «Analiz-shem-2019-FINAL.pdf для 2018 року та в файлі Shemi-2023-final5.pdf для 2022 року». Для 2011 та 2015 рр. втрати бюджету від ухилення від сплати податків розрахувати шляхом зменшення втрат у 2018 р. на темпи росту номінального ВВП. За ефективної податкової системи цей показник є максимальним.

4. Індекс затримки податкового збору ілюструє своєчасність сплати податків і відповідає на таке запитання: чи вносяться податкові платежі без істотних затримок. Розраховується як відношення податкового боргу до податкових надходжень бюджету.

5. Індекс конкретності покликаний відповісти на таке запитання: чи побудована податкова система на мінімально можливій кількості податків, що мають конкретні (специфічні, абсолютні, тверді) ставки. Розраховується, як питома вага податків із специфічними ставками до загального обсягу податкових надходжень. Чим вища частка загальних податкових надходжень, зібраних за рахунок конкретних податків зі специфічними ставками (тобто, чим вищий показник специфічності), тим більше негативно буде впливати на загальний податковий дохід країни інфляція. Хороша система оподаткування повинна мінімізувати використання таких податків.

6. Індекс забезпечення податкового збору вимірює рівень забезпечення ефективного збирання податків. В межах оцінки цього показника порівнюють статистику контрольних заходів у податковій сфері: кількість перевірок, обсяги донарахувань, обсяги штрафних санкцій, кількість ініційованих судових справ тощо.

7. Індекс витрат на збирання податків показує бюджетні витрати на

збирання податків. Визначається як відношення загальної суми видатків на податкове адміністрування до податкових надходжень. Існування ефективної податкової системи з погляду податкових надходжень передбачає мінімальні бюджетні витрати на збирання податків.

Таблиця 1

Якісні характеристики ефективних податкових систем
у діагностичному тесті В. Танзі

№ з/п	Назва індикатора	Мета застосування	Найкраща практика
1	Індекс концентрації	оцінка кількості бюджетоформуючих податків	незначна кількість податків формують значний обсяг податкових надходжень
2	Індекс дисперсії	оцінка кількості фіскально незначимих податків	низька кількість фіскально незначимих податків
3	Індекс ерозії	порівняння фактичної та потенційної баз оподаткування	індекс ерозії тяжіє до одиниці
4	Індекс затримки податкового збору	оцінка наявності затримок при сплаті податків, як легальних, так і внаслідок правопорушень	скорочення затримки збирання податків до мінімуму
5	Індекс конкретності	оцінка обсягів податкових надходжень, що збираються з податків із специфічними (твердими) ставками	мінімізація надходжень від податків із специфічними (твердими) ставками
6	Індекс об'єктивності	оцінка ступеню об'єктивності стягування податків	мінімізація податків, що стягуються на підставі «припущень»
7	Індекс забезпечення податкового збору	оцінка зусиль державного апарату щодо забезпечення сплати податків вчасно та у повному обсязі	встановлення задовільного покарання в поєднанні із кращим адмініструванням податків
8	Індекс витрат на збирання податків	оцінка рівня бюджетних видатків на збирання податків	мінімальні бюджетні видатки на збирання податків

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 6

з дисципліни «Податкова політика»
«Оцінка податкової моралі в Україні»

Завдання.

1. Оцініть рівень податкової моралі в Україні за результатами опитування World Values Survey для 2010-2014 рр. та 2017-2020 рр., чи змінилися показники за досліджуваний період.
2. Проаналізуйте результати статистичного дослідження.

Номера необхідних сторінок з результатами опитування:

- World Values Survey Wave 7 (2017-2020): Q180 (Додаток А);
- World Values Survey Wave 6 (2010-2014): V201 (Додаток А).

Інформаційне забезпечення:

1. World Values Survey Wave 7 (2017-2020). World Values Survey (WVS) : веб-сайт. URL: <https://www.worldvaluessurvey.org/WVSDocumentationWV7.jsp>.
2. World Values Survey Wave 6 (2010-2014). World Values Survey (WVS) : веб-сайт. URL: <https://www.worldvaluessurvey.org/WVSDocumentationWV6.jsp>.

Форма виконання. Виконане завдання надається у вигляді файла Word та/або Excel.

Критерії оцінювання: до 8 балів.

7-8 балів – розрахунки проведені правильно, наведені обґрунтовані висновки. Можуть бути незначні, несуттєві помилки у розрахунках або у висновках.

5-6 балів – розрахунки проведені правильно, наведені висновки. Можуть бути незначні помилки у розрахунках. Висновки мають частково декларативний характер без достатньої аргументації.

3-4 балів – розрахунки проведені правильно або частково правильно, наявні спроби зробити висновки.

1-2 бали – зроблена спроба провести розрахунки, зроблена спроба надати відповідь на питання.

Методичні рекомендації

Дані опитувань World Values Survey (WVS) є цінним інструментом для дослідження соціальних, економічних та культурних процесів. Ось як ними можна скористатися:

1. **Вибір тематики:** визначте ключові запитання, які відповідають цілям вашого дослідження, наприклад, ставлення до соціальної нерівності, питань екології чи ролі релігії в суспільстві.

2. **Міжкраїнний аналіз:** завдяки даним WVS можна порівнювати результати між країнами, що дозволяє вивчити культурні розбіжності та вплив різних економічних умов на суспільні цінності.

3. **Відстеження динаміки:** використовуйте результати, зібрані в різні часові періоди, щоб оцінити, як змінюються суспільні настрої у відповідь на глобальні чи локальні події.

4. **Застосування статистичних інструментів:** для глибшого аналізу корисно використовувати методи статистичного аналізу, такі як регресія, кластеризація чи факторний аналіз, щоб знайти закономірності чи кореляції між змінними.

5. **Презентація висновків:** використання візуальних засобів, таких як графіки чи інфографіка, допомагає чітко донести результати до цільової аудиторії.

Аналіз відповідей у World Values Survey (WVS) за шкалою від 1 до 10 дозволяє оцінити рівень інтенсивності або важливості певних цінностей чи ставлень. Ось як можна підходити до такого аналізу:

Групування відповідей: Розділіть шкалу на категорії, наприклад:

1–4: високий рівень податкової мораль.

5–6: середній рівень податкової мораль.

7–10: низький рівень податкової мораль. Це допоможе зрозуміти загальну тенденцію серед респондентів.

Розрахунок середнього значення: обчисліть середнє значення відповідей для кожного питання, щоб отримати загальний показник важливості.

Порівняння між групами: аналізуйте відповіді за демографічними групами (вік, стать, регіон), щоб виявити відмінності в цінностях.

Часовий аналіз: якщо є дані з різних хвиль опитування, порівняйте результати, щоб оцінити зміни у ставленнях протягом часу.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 7

з дисципліни «Податкова політика» «Територіальний розподіл податкових надходжень в Україні»

Завдання. Необхідно оцінити рівень диференціації акумулювання податкових надходжень у зведених бюджетах областей України та надати відповідні висновки.

Для виконання поставленого завдання необхідно провести аналіз показника «Середній рівень доходів місцевих бюджетів на одну особу за регіонами України у 2019-2021 роках (без трансфертів з державного бюджету)».

Для виконання поставленого завдання також можна розрахувати наступні показники по кожній області за 2021 р.:

1. Обсяг акумульованих податкових надходжень на душу населення.
2. Рівень акумульованих податкових надходжень по відношенню до ВРП (валового регіонального продукту).

Інформаційне забезпечення. Для розрахунків скористайтеся статистичною інформацією з наступних офіційних сайтів:

1. Статистичний збірник Міністерства фінансів «Бюджет України – 2021». URL: <https://mof.gov.ua/uk/statistichnij-zbirnik>.
2. Звітність. Державна казначейська служба України : веб-сайт. URL: <https://www.treasury.gov.ua/ua>.
3. Державна податкова служба України : веб-сайт. <https://www.tax.gov.ua>.
4. Державний веб-портал бюджету для громадян : веб-сайт. URL: <https://openbudget.gov.ua/>.
5. Державна служба статистики України : веб-сайт. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.

Форма виконання. Виконане завдання надається у вигляді файла Word або Excel.

Критерії оцінювання: до 7 балів.

7 балів – розрахунки проведені правильно, наведені обґрунтовані висновки.

5-6 балів – розрахунки проведені правильно, наведені висновки. Можуть бути незначні помилки у розрахунках. Висновки мають частково декларативний характер без достатньої аргументації.

3-4 балів – розрахунки проведені правильно або частково правильно, наявні спроби зробити висновки.

1-2 бали – зроблена спроба провести розрахунки, зроблена спроба надати відповідь на питання.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна література

1. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР ; із змінами та доповненнями / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>.
2. Митний кодекс України : Закон України від 13 березня 2012 р. № 4495-VI із змінами та доповненнями / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4495-17>.
3. Податковий кодекс України : Закон від 02.12.2010 № 2755-VI із змінами та доповненнями / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/2755-17>.
4. Про затвердження положень про Державну податкову службу України та Державну митну службу України : Постанова КМУ від 06.03.2019 № 227 / Кабінет Міністрів України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/227-2019-%D0%BF>.
5. Про утворення Державної податкової служби України та Державної митної служби України : Постанова КМУ від 18.12.2018 № 1200 / Кабінет Міністрів України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1200-2018-%D0%BF>.

Допоміжна література

1. Зайцев О. В. Податковий менеджмент : підручник. Київ : Видавництво Ліра-К, 2016. 308 с.
2. Крисоватий А. І., Василевська Г. В. Новітня парадигма преференційного оподаткування : монографія. К. : ЦУЛ, 2013. 260с.
3. Про схвалення Стратегії реформування системи управління державними фінансами на 2017-2020 роки : Розпорядження КМУ від 8 лютого 2017 р. № 142-р / Кабінет Міністрів України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/142-2017-%D1%80>.
4. Про схвалення Стратегії реформування системи управління державними фінансами на 2022-2025 роки та плану заходів з її реалізації : Розпорядження КМУ від 29 грудня 2021 р. № 1805-р / Кабінет Міністрів України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1805-2021-%D1%80#Text>.
5. Податкова політика: теорія, методологія, інструментарій : навч. посібн. / під ред. Ю. Б. Іванова, І. А. Майбутова. Х. : ВД «ІНЖЕК», 2010. 492 с.
6. Куценко Т. Ф. Бюджетно-податкова політика : навч. посіб. К. : КНЕУ, 2005. 508 с.
7. Литвиненко Я. В. Податкова політика : навч. посіб. К. : МАУП, 2003. 224 с.
8. Лук'яненко І., Сидорович М. Бюджетно-податкова політика України: нові виклики : монографія. К. : НаУКМА, 2014. 229 с.
9. Курносів О. В. Удосконалення механізмів державної податкової політики в Україні дис. ... канд. наук з держ. управл. : 25.00.02. Миколаїв, 2018. 262

с.

10. Стеценко Т. В. Оцінка податкової системи України: діагностичний тест Віто Танзі. *Інвестиції: практика та досвід*. 2023. № 23. С. 75-80. DOI: <https://doi.org/10.32702/2306-6814.2023.23.75>

11. Глущенко О. В., Швайко М. Л., Дячек О. Ю., Косенко В. В., Стеценко Т. В. Моделювання податкового дизайну: вплив діджиталізації на архітектуру публічних фінансів. *Інвестиції: практика та досвід*. 2024. № 16. С. 59-65. DOI: <https://doi.org/10.32702/2306-6814.2024.16.59>

12. Tanzi V. Tax System and Policy Objectives in Developing Countries: General Principles and Diagnostic Test. Unpublished IMF paper. 1983. URL: https://www.ciat.org/Biblioteca/Revista/Revista_3/Tax_systems_and_policy_tanzi_fm.pdf.

13. Gill J. A diagnostic framework for revenue administration. The Tax Policy and Administration Thematic Group. The World Bank technical paper. Washington, 2000. 60 p. URL: <http://siteresources.worldbank.org/INTTPA/Resources/DiagnosticFramework.pdf>.

14. Nerre B. Tax Culture: A Basic Concept for Tax Politics. *Economic Analysis and Policy*. 2008. Vol. 38(1). Pp. 153-167. DOI: [https://doi.org/10.1016/S0313-5926\(08\)50011-7](https://doi.org/10.1016/S0313-5926(08)50011-7).

15. Tax Morale: What Drives People and Businesses to Pay Tax? / OECD. Paris: OECD Publishing, 2019. DOI: <https://doi.org/10.1787/f3d8ea10-en>.

16. Building Tax Culture, Compliance and Citizenship: A Global Source Book on Taxpayer Education / OECD/FIIAPP. Paris: OECD Publishing, 2015. DOI: <https://doi.org/10.1787/9789264205154-en>.

17. Stetsenko T., Nishcheretov O. Tax culture and tax morale: impact on tax compliance in Ukraine. *Social Economics*. 2021. Vol. 61. Pp. 83-91. DOI: <https://doi.org/10.26565/2524-2547-2021-61-08>.

Посилання на інформаційні ресурси в Інтернеті, відео-лекції, інше методичне забезпечення

1. Державна казначейська служба України : веб-сайт. URL: <https://www.treasury.gov.ua/ua>.

2. Державна податкова служба України : веб-сайт. URL: <https://www.tax.gov.ua/>.

3. Державна служба статистики України : веб-сайт. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.

4. Державний веб-портал бюджету для громадян: веб-сайт. URL: <https://openbudget.gov.ua/>.

5. Міністерство фінансів України : веб-сайт. URL: <https://mof.gov.ua/uk>.

6. Національний банк України : веб-сайт. URL: <https://bank.gov.ua/>.

7. European Commission. Eurostat : веб-сайт. URL: <https://ec.europa.eu/eurostat/>.

8. World Bank Open Data : веб-сайт. URL: <https://data.worldbank.org/>.

9. Taxation. OECD iLibrary : веб-сайт. URL: <https://www.oecd-ilibrary.org/taxation>.

ДОДАТКИ

World Values Survey Wave 6 (2010-2014): питання V201

V201.- Please tell me for each of the following actions whether you think it can always be justified, never be justified, or something in between: Cheating on taxes if you have a chance

Country Code	TOTAL	Justifiable									SE:Inapplicable	RU:Inappropriate response HT: Dropped out survey	No answer	Don't know
		Never justified	2	3	4	5	6	7	8	9				
Algeria	(1,200)	35.4	7.8	9.0	6.0	8.0	5.2	3.2	2.8	2.7	11.2	-	8.7	
Azerbaijan	(1,002)	84.4	3.1	5.0	2.6	1.9	0.7	0.5	0.5	0.6	0.8	-	-	
Argentina	(1,030)	71.2	6.8	5.2	4.1	4.5	2.6	1.8	1.1	0.4	0.4	-	0.8	1.0
Australia	(1,477)	66.5	13.1	8.1	2.4	3.9	2.2	1.1	0.6	0.1	1.4	-	0.7	
Armenia	(1,100)	68.7	7.8	6.3	3.0	5.1	1.2	2.1	1.4	1.2	2.1	-	-	1.0
Brazil	(1,486)	65.4	5.5	4.4	2.7	6.3	3.1	1.7	2.5	1.1	6.0	-	0.3	1.0
Belarus	(1,535)	43.9	11.9	13.9	9.6	8.5	4.0	3.0	2.3	1.5	0.7	-	-	0.4
Chile	(1,000)	68.4	10.9	7.5	5.8	2.9	0.5	0.4	0.7	0.1	0.3	-	0.3	2.2
China	(2,300)	43.4	14.9	10.3	4.1	3.1	2.3	1.5	1.2	0.5	0.6	-	14.0	4.0
Taiwan	(1,238)	62.4	13.3	7.7	3.4	4.9	1.5	1.0	0.9	0.3	1.1	-	0.3	3.2
Colombia	(1,512)	72.9	12.7	5.1	2.8	3.0	1.0	0.7	0.5	0.3	0.7	-	0.1	0.2
Cyprus	(1,000)	73.4	7.7	5.7	3.8	3.9	1.3	1.1	0.5	0.8	0.7	-	-	1.0
Ecuador	(1,202)	62.3	16.3	8.7	3.4	4.7	2.5	0.8	0.5	0.4	0.4	-	-	
Estonia	(1,533)	55.3	13.3	10.4	5.6	5.3	2.5	1.7	1.3	1.3	1.3	-	0.2	1.5
Georgia	(1,202)	78.0	11.4	4.9	1.7	2.2	0.6	0.3	0.2	0.1	0.2	-	-	0.2
Palestine	(1,000)	47.0	8.3	10.6	8.8	6.8	5.6	5.5	2.5	1.4	2.1	-	-	1.4
Ghana	(1,552)	69.1	16.2	7.5	3.6	1.4	0.9	0.3	0.4	0.4	0.3	-	-	
Haiti	(1,996)	20.3	3.3	4.9	8.9	13.6	6.8	7.0	3.2	1.4	27.8	2.9	-	0.0
Hong Kong	(1,000)	61.6	11.4	9.8	4.7	5.7	3.6	1.3	0.7	0.2	0.5	-	0.5	
India	(4,078)	76.7	8.2	5.0	2.4	2.0	1.0	0.7	0.8	0.9	1.2	-	1.2	
Iraq	(1,200)	31.8	19.7	14.1	13.0	7.4	4.6	3.0	1.6	1.2	0.5	-	-	3.2
Japan	(2,443)	83.8	6.2	2.9	0.7	1.1	0.2	0.2	0.2	0.2	0.7	-	-	3.0
Kazakhstan	(1,500)	54.4	11.6	9.0	6.6	6.9	2.3	1.9	2.2	1.2	3.8	-	-	
Jordan	(1,200)	75.9	9.1	5.3	3.5	2.3	0.9	1.2	0.6	0.5	0.6	-	-	
South Korea	(1,200)	70.3	11.5	7.3	3.3	4.4	1.3	0.4	0.7	0.1	0.3	-	0.4	
Kuwait	(1,303)	50.3	7.4	8.4	3.0	5.7	3.4	3.1	3.4	1.8	4.8	-	3.5	5.2
Kyrgyzstan	(1,500)	53.6	12.4	8.7	7.5	7.3	2.0	2.3	1.7	1.7	2.3	-	0.3	0.0
Lebanon	(1,200)	43.2	9.5	10.7	8.8	8.2	5.7	5.7	3.7	2.2	2.4	-	-	
Libya	(2,131)	78.2	4.3	3.8	3.3	2.7	0.9	0.5	0.5	0.5	2.0	-	0.4	2.8
Malaysia	(1,300)	53.5	12.0	8.1	3.4	10.5	4.2	2.5	2.7	1.6	1.5	-	-	
Mexico	(2,000)	70.9	6.8	4.7	3.2	4.1	1.8	2.0	1.8	1.5	3.1	-	0.0	0.2
Morocco	(1,200)	71.3	6.0	3.0	3.2	1.7	0.6	0.9	0.4	0.1	0.5	-	4.4	7.0
Netherlands	(1,902)	62.3	12.8	9.4	3.7	4.7	1.8	0.9	0.6	0.2	0.6	-	0.7	2.2
New Zealand	(841)	63.9	12.5	8.4	4.2	3.0	1.5	0.8	1.0	0.1	1.2	-	2.0	1.4
Nigeria	(1,759)	49.9	21.6	12.9	6.7	3.5	2.0	1.5	1.4	0.4	0.2	-	-	
Pakistan	(1,200)	66.1	14.7	7.1	5.1	2.6	1.5	1.5	0.8	0.3	0.4	-	-	
Peru	(1,210)	55.9	16.7	11.0	4.4	3.4	1.2	1.3	0.5	0.8	0.8	-	1.8	2.2
Philippines	(1,200)	42.9	7.4	7.9	5.5	12.2	3.8	2.8	3.0	2.2	12.0	-	0.3	
Poland	(966)	52.9	13.1	8.7	5.7	7.9	2.4	2.0	1.4	0.3	1.5	-	0.7	3.4
Romania	(1,503)	72.2	7.1	4.0	2.0	3.9	1.3	1.0	1.0	1.2	3.9	-	0.4	2.0
Russia	(2,500)	41.0	11.3	9.8	7.7	10.1	5.2	3.3	2.9	1.6	2.4	0.2	0.2	4.2
Rwanda	(1,527)	32.0	42.4	21.9	0.3	0.4	1.0	0.4	0.4	0.7	0.4	-	-	
Singapore	(1,972)	51.3	14.7	10.0	6.0	8.5	3.0	2.1	1.8	1.1	1.3	0.2	-	
Slovenia	(1,069)	70.3	12.1	6.4	3.0	1.8	2.7	0.9	0.8	0.1	0.9	-	0.4	0.1
South Africa	(3,531)	34.7	9.0	7.3	5.7	7.4	9.0	8.4	6.6	5.8	4.5	-	-	1.6
Zimbabwe	(1,499)	52.9	13.5	8.4	8.3	5.4	5.5	3.7	1.0	0.9	0.5	-	-	
Spain	(1,189)	67.6	12.1	7.4	4.4	5.3	1.1	0.5	0.2	-	0.2	-	0.2	1.0
Sweden	(1,206)	59.9	13.3	7.6	3.5	4.8	2.6	1.8	1.1	0.5	2.1	0.2	0.5	2.2
Thailand	(1,200)	70.0	14.9	5.8	3.0	2.5	0.7	1.3	0.3	0.3	0.5	-	0.8	
Trinidad and Tobago	(999)	80.8	7.1	4.7	2.2	2.3	0.4	0.3	0.4	-	0.4	-	-	1.4

	Justifiable													
	TOTAL	Never justifiable	2	3	4	5	6	7	8	9	Always justifiable	SE:Inapplicable RU:Inappropriate response HT: Dropped out survey	No answer	Don't know
Tunisia	(1,205)	61.1	3.5	8.0	4.5	7.4	2.0	0.8	1.6	0.5	3.2	-	-	7.4
Turkey	(1,605)	86.0	9.0	1.5	1.7	0.4	*	0.4	0.3	0.2	0.2	-	0.1	0.1
Ukraine	(1,500)	48.2	14.2	11.2	6.8	8.6	4.3	3.4	1.5	0.8	1.0	-	-	-
Egypt	(1,523)	60.7	20.3	11.2	3.2	0.9	1.1	0.7	0.6	0.7	0.6	-	-	-
United States	(2,232)	67.9	10.6	4.9	2.5	6.3	2.0	1.5	0.5	0.2	1.2	-	2.3	-
Uruguay	(1,000)	76.5	10.0	4.0	2.7	3.3	0.8	0.7	0.1	0.2	0.8	-	0.2	0.1
Uzbekistan	(1,500)	59.1	12.6	10.0	5.2	6.4	2.1	1.1	1.7	0.7	0.9	-	0.1	-
Yemen	(1,000)	58.2	6.8	4.7	2.3	4.2	2.8	2.3	2.0	1.1	1.5	-	-	14.1
(N)	(86,459)	59.8	11.4	7.7	4.4	5.0	2.6	2.0	1.5	1.0	2.4	0.1	0.9	1.4

Country Code	Justifiable		
	Base mean	Mean	Standard Deviation
Algeria	(1,096)	3.88	3.19
Azerbaijan	(1,002)	1.50	1.45
Argentina	(1,012)	1.88	1.76
Australia	(1,467)	1.88	1.72
Armenia	(1,087)	2.08	2.13
Brazil	(1,467)	2.55	2.71
Belarus	(1,528)	2.77	2.15
Chile	(975)	1.70	1.37
China	(1,885)	2.21	1.84
Taiwan	(1,195)	1.94	1.74
Colombia	(1,508)	1.65	1.46
Cyprus	(990)	1.77	1.68
Ecuador	(1,202)	1.91	1.59
Estonia	(1,501)	2.28	2.02
Georgia	(1,198)	1.45	1.11
Palestine	(986)	2.94	2.44
Ghana	(1,552)	1.62	1.28
Haiti	(1,937)	5.67	3.40
Hong Kong	(995)	2.05	1.73
India	(4,029)	1.67	1.68
Iraq	(1,161)	2.88	1.99
Japan	(2,350)	1.31	1.13
Kazakhstan	(1,500)	2.59	2.41
Jordan	(1,200)	1.65	1.53
South Korea	(1,195)	1.71	1.42
Kuwait	(1,189)	2.89	2.77
Kyrgyzstan	(1,493)	2.52	2.27
Lebanon	(1,200)	3.18	2.56
Libya	(2,062)	1.68	1.78
Malaysia	(1,300)	2.62	2.31
Mexico	(1,995)	2.16	2.32
Morocco	(1,053)	1.51	1.37
Netherlands	(1,847)	1.90	1.61
New Zealand	(812)	1.88	1.69
Nigeria	(1,759)	2.14	1.63
Pakistan	(1,200)	1.82	1.56
Peru	(1,162)	2.00	1.69
Philippines	(1,196)	3.72	3.18
Poland	(926)	2.34	2.02
Romania	(1,466)	2.03	2.28
Russia	(2,382)	3.05	2.45
Rwanda	(1,527)	2.08	1.26

	Justifiable		
	Base mean	Mean	Standard Deviation
Singapore	(1,969)	2.48	2.10
Slovenia	(1,058)	1.76	1.62
South Africa	(3,473)	4.04	3.00
Zimbabwe	(1,499)	2.45	2.04
Spain	(1,174)	1.73	1.35
Sweden	(1,172)	2.15	2.04
Thailand	(1,191)	1.66	1.41
Trinidad and Tobago	(985)	1.43	1.18
Tunisia	(1,116)	2.31	2.29
Turkey	(1,601)	1.27	0.95
Ukraine	(1,500)	2.59	2.10
Egypt	(1,523)	1.81	1.47
United States	(2,181)	1.91	1.80
Uruguay	(991)	1.58	1.41
Uzbekistan	(1,498)	2.17	1.90
Yemen	(859)	2.21	2.24
(N)	(84,376)	2.27	2.18

Джерело: World Values Survey Wave 6 (2010-2014). World Values Survey (WVS) : веб-сайт. URL: <https://www.worldvaluessurvey.org/WVSDocumentationWV6.jsp>.

World Values Survey Wave 7 (2017-2020): питання Q180

Q180- Please tell me for each of the following statements whether you think it can always be justified, never be justified, or something in between, using this card. Cheating on taxes if you have a chance

	TOTAL	Justifiable										Don't know	No answer	Base mean	Mean	Std Dev.
		Never justifiable	2	3	4	5	6	7	8	9	Always justifiable					
Andorra	(1,004)	76.0	8.3	4.6	2.8	4.1	1.7	0.8	0.5	0.4	0.6	-	0.3	(1,001)	1.68	1.55
Argentina	(1,003)	65.2	7.0	6.2	4.6	6.3	4.5	3.0	0.8	0.2	0.6	1.4	0.2	(987)	2.14	1.94
Australia	(1,813)	63.6	11.9	8.5	4.2	4.3	1.8	1.6	0.8	0.5	1.3	-	1.6	(1,784)	2.00	1.84
Bangladesh	(1,200)	63.7	17.1	8.5	6.9	3.5	0.2	-	-	-	-	-	-	(1,200)	1.70	1.13
Bolivia	(2,067)	65.0	12.0	5.8	4.3	4.5	1.8	1.5	1.6	0.7	1.5	1.1	0.2	(2,040)	2.04	1.96
Brazil	(1,762)	58.8	3.3	3.2	3.1	10.8	2.8	3.2	2.5	1.0	8.1	2.1	0.9	(1,708)	3.01	2.98
Myanmar	(1,200)	77.8	6.1	5.1	2.5	7.2	0.3	0.5	0.1	-	0.5	-	-	(1,200)	1.62	1.40
Chile	(1,000)	54.8	9.3	6.1	6.2	8.2	6.6	2.1	3.5	1.0	1.1	0.9	0.4	(987)	2.62	2.30
China	(3,036)	77.8	10.5	5.3	1.6	2.2	0.6	0.5	0.3	0.2	0.6	0.0	0.3	(3,026)	1.50	1.30
Taiwan ROC	(1,223)	67.9	13.4	9.1	2.9	4.1	0.8	0.7	0.4	0.1	0.6	-	-	(1,223)	1.74	1.43
Colombia	(1,520)	73.2	5.8	4.1	2.6	6.5	1.8	0.9	0.9	0.3	3.8	-	-	(1,520)	2.05	2.21
Cyprus	(1,000)	81.5	5.9	4.1	1.6	1.8	1.8	0.6	1.0	0.4	0.6	0.3	0.6	(991)	1.54	1.50
Ecuador	(1,200)	64.2	8.8	5.0	3.5	7.1	1.9	1.6	2.2	0.9	3.6	1.0	0.1	(1,187)	2.34	2.38
Ethiopia	(1,230)	89.4	2.5	0.6	0.5	0.2	0.1	0.2	0.2	0.6	4.5	1.2	-	(1,215)	1.55	2.02
Germany	(1,528)	76.2	12.0	4.7	2.0	2.2	0.6	0.7	0.2	0.1	0.6	0.3	0.2	(1,520)	1.52	1.29
Greece	(1,200)	71.4	13.3	5.0	3.4	2.2	1.7	1.0	0.8	0.1	0.4	0.2	0.4	(1,193)	1.67	1.46
Guatemala	(1,203)	61.0	8.8	5.9	4.1	6.3	3.9	2.1	1.5	1.2	2.7	-	2.5	(1,173)	2.38	2.32
Hong Kong SAR	(2,075)	60.7	11.5	8.7	5.1	5.7	4.2	1.9	1.2	0.4	0.3	0.2	0.1	(2,069)	2.14	1.84
Indonesia	(3,200)	58.4	11.6	7.5	4.3	4.7	1.9	2.5	2.0	1.4	5.6	0.1	-	(3,196)	2.58	2.61
Iran	(1,499)	63.8	8.3	8.2	1.7	7.1	1.7	2.0	1.7	0.4	4.2	0.7	-	(1,489)	2.33	2.38
Iraq	(1,200)	44.8	15.6	11.7	5.4	8.6	7.1	2.4	2.2	1.2	1.0	-	-	(1,200)	2.73	2.19
Japan	(1,353)	86.5	6.5	2.4	1.0	0.7	0.1	0.1	0.2	-	0.5	0.4	1.4	(1,329)	1.26	0.97
Kazakhstan	(1,276)	43.0	13.3	8.9	5.9	9.0	4.5	2.9	2.7	1.6	3.1	3.4	1.6	(1,212)	2.95	2.50
Jordan	(1,203)	71.0	6.7	5.3	2.3	4.9	1.5	1.6	1.2	1.2	3.4	0.8	-	(1,193)	2.11	2.27
South Korea	(1,245)	43.1	24.5	16.5	8.3	2.5	2.2	1.6	1.2	0.1	-	-	-	(1,245)	2.22	1.53
Kyrgyzstan	(1,200)	70.0	3.8	2.9	3.2	8.0	1.1	1.1	1.0	0.8	4.9	3.0	0.2	(1,162)	2.25	2.46
Lebanon	(1,200)	44.2	20.1	11.8	7.3	4.7	4.8	2.6	2.3	1.2	0.7	-	0.2	(1,197)	2.56	2.06
Macau SAR	(1,023)	53.3	12.3	12.3	7.9	7.0	3.2	2.4	0.7	-	0.5	-	0.3	(1,020)	2.29	1.79
Malaysia	(1,313)	35.1	13.4	10.8	8.4	8.4	11.1	4.6	3.7	2.1	2.3	-	-	(1,313)	3.41	2.52
Mexico	(1,739)	46.1	12.4	9.5	5.2	9.6	4.3	2.7	3.9	1.6	3.7	1.1	-	(1,721)	2.98	2.58
New Zealand	(1,057)	65.6	14.8	7.5	1.9	3.4	0.8	1.3	1.1	0.1	0.9	0.8	2.0	(1,028)	1.79	1.61
Nicaragua	(1,200)	72.9	5.0	4.2	2.5	5.0	1.8	1.4	1.6	0.8	4.8	-	-	(1,200)	2.19	2.44
Nigeria	(1,237)	67.9	13.0	8.8	4.5	1.7	0.9	0.7	0.6	0.1	1.6	0.2	-	(1,234)	1.79	1.64
Pakistan	(1,995)	70.3	8.3	4.0	3.1	2.9	1.8	1.9	1.0	0.8	2.5	0.5	3.0	(1,926)	1.97	2.10
Peru	(1,400)	68.4	11.3	6.6	3.9	2.5	1.8	1.1	0.9	1.1	0.7	1.5	0.2	(1,376)	1.85	1.75
Philippines	(1,200)	34.2	9.1	8.7	6.5	12.4	5.2	5.3	5.9	3.8	8.7	-	0.1	(1,199)	4.04	3.06
Puerto Rico	(1,127)	86.1	2.3	2.0	2.1	2.9	1.0	0.4	0.1	0.4	1.8	-	0.9	(1,117)	1.52	1.62
Romania	(1,257)	68.3	8.2	3.6	3.1	3.3	2.4	2.2	2.2	1.3	3.0	2.1	0.4	(1,226)	2.19	2.35
Russia	(1,810)	34.4	10.3	10.9	7.7	10.1	5.6	6.0	3.0	1.9	6.6	3.2	0.4	(1,745)	3.64	2.82
Serbia	(1,046)	53.8	6.5	4.9	2.8	4.6	1.2	1.8	1.4	1.8	16.4	1.1	3.6	(997)	3.44	3.51
Vietnam	(1,200)	38.2	14.8	16.8	10.2	7.9	6.8	2.2	1.2	0.4	1.6	-	-	(1,200)	2.83	2.06
Zimbabwe	(1,215)	79.8	6.3	2.6	1.6	1.2	1.4	0.7	1.1	1.6	3.7	-	-	(1,215)	1.86	2.21
Tajikistan	(1,200)	22.2	51.0	12.9	3.9	3.9	2.6	0.9	1.2	0.6	0.8	-	-	(1,200)	2.42	1.59
Thailand	(1,500)	68.3	12.4	7.5	3.5	4.4	1.4	0.9	0.3	0.0	0.4	-	0.9	(1,487)	1.74	1.44
Tunisia	(1,208)	66.7	12.4	7.5	3.2	3.1	2.0	1.9	1.1	0.4	1.1	0.1	0.4	(1,202)	1.92	1.80
Turkey	(2,415)	78.1	5.9	3.9	3.3	2.0	2.1	2.1	1.2	0.4	0.2	0.3	0.5	(2,395)	1.69	1.64
Ukraine	(1,289)	39.2	9.5	10.6	7.7	10.4	6.2	4.9	2.6	0.6	2.0	5.7	0.4	(1,209)	3.10	2.39
Egypt	(1,200)	77.8	6.7	6.0	3.0	2.0	1.2	0.8	0.3	0.1	0.4	1.8	-	(1,178)	1.54	1.33
United States	(2,596)	63.5	11.8	7.5	3.0	6.9	1.9	1.7	1.0	0.4	1.2	0.0	1.0	(2,568)	2.05	1.88
(N)	(70,867)	62.9	10.8	7.0	4.0	5.1	2.5	1.8	1.4	0.7	2.5	0.7	0.5	(70,003)	2.20	2.15

Джерело: World Values Survey Wave 7 (2017-2020). World Values Survey (WVS) : веб-сайт. URL: <https://www.worldvaluessurvey.org/WVSDocumentationWV7.jsp>.

Електронне навчальне видання комбінованого використання
Можна використовувати в локальному та мережному режимі

Стеценко Тетяна Володимирівна

ПОДАТКОВА ПОЛІТИКА

Методичні рекомендації до проведення
практичних занять з навчальної дисципліни для здобувачів вищої освіти
другого (магістерського) рівня галузі знань D «Бізнес, адміністрування
та право» за спеціальністю D2 «Фінанси, банківська справа, страхування
та фондовий ринок»

В авторській редакції

Підписано до розміщення 21.05.2025. Гарнітура Times New Roman.
Ум. друк. арк. 1,64. Обсяг 1,360 Мб. Зам. № 415/25.

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна,
61022, м. Харків, майдан Свободи, 4.
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 3367 від 13.01.2009
Видавництво ХНУ імені В. Н. Каразіна